

Innledning – uke 35

1

I dag:

- Innledning
- Offentlig sektor i Norge
- Noen byggesteiner fra enkel mikroøkonomisk teori

2

Hva er offentlig økonomi?

- I mange økonomikurs lærer vi om privat sektors produksjon av varer og tjenester.
- Dette kurset handler om offentlig sektor.
 - Produksjon av offentlige goder
 - Konsum av offentlige goder
 - Fordeling
 - Politiske beslutningsprosesser

3

Blandingsøkonomi

- De fleste økonomier er såkalte blandingsøkonomier:
 - Mange økonomiske aktiviteter utføres av det private markedet, mens en del utføres av det offentlige. I tillegg påvirkes den private sektoren av offentlige reguleringer, subsidier og skatter.
- Graden av offentlig produksjon og regulering varierer mye på tvers av land.

4

Hvorfor trenger vi offentlig sektor?

1) Markedssvikt

- a) Imperfekt konkurranse
- b) Kollektive goder
- c) Eksternaliteter
- d) Informasjonsproblemer

2) Stabilitet/makroøkonomi

3) Inntektsfordeling

4) Rettsvesen

5

Hva skal vi lære om på dette kurset?

- Beskrive hvilke aktiviteter det offentlige er involvert i og hvordan offentlig sektor er organisert.
- Forstå når det private markedet ikke fungerer optimalt
- Forstå og forutse konsekvensene av offentlige aktiviteter
- Evaluere alternative offentlige tiltak
- Forstå den politiske prosessen

6

Offentlig sektor i Norge

- Offentlig sektor
 - Statsforvaltning
 - Kommuneforvaltning (kommuner 430 stk. og fylkeskommuner 19. stk)
- Tre typer utgifter
 - Kjøp av varer og tjenester
 - Investeringer
 - Konsum
 - Overføringer
 - Renter

7

Offentlig forvaltnings omfang

- Omfanget av offentlig virksomhet kan måles på forskjellige måter. Alternative mål for å måle offentlig virksomhet eller illustrere endringer i offentlig virksomhet over tid er:
 - Offentlige utgifter/inntekter
 - Offentlig konsum
 - Sysselsetting i offentlig sektor
- For å gi et bilde av veksten i offentlig virksomhet sett i forhold til den totale økonomiske veksten i samfunnet, kan tallene relateres til utviklingen i brutto nasjonalprodukt (BNP) og til samlet sysselsetting.

8

Hvor stor er offentlig sektor i Norge? – Offentlige utgifter

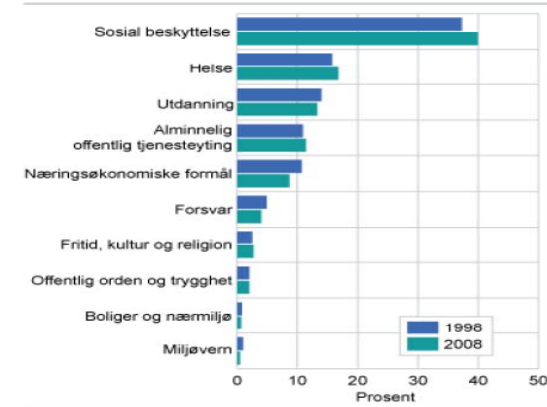
	Tall for 2009
Alminnelig offentlig tjenesteyting	113 935
Forsvar	41 183
Offentlig orden og trygghet	24 412
Næringsøkonomiske formål	103 736
Miljøvern	15 164
Boliger og nærmiljø	16 494
Helse	182 272
Fritid, kultur og religion	32 800
Utdanning	142 246
Sosial beskyttelse	426 295
Totale utgifter	1 098 648

I mill. NOK. , kilde: SSB

Offentlige utgifter utgjorde ca 51 prosent av BNP Fastlands-Norge i 2007. Anslag for 2009 er 55,5 prosent av BNP Fastlands-Norge.

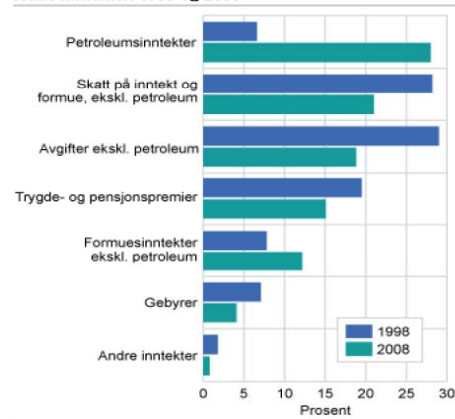
Offentlige Utgifter etter formål

Offentlig forvaltnings utgifter, etter formål i prosent av totale utgifter. 1998 og 2008

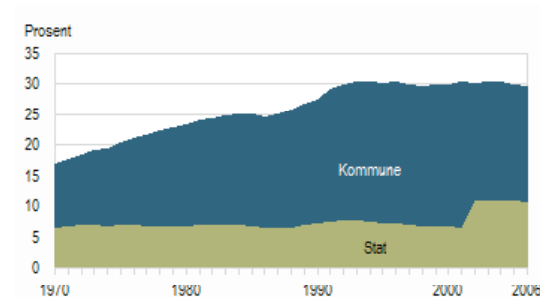

Offentlige inntekter etter art

Offentlig forvaltnings inntekter, etter art i prosent av totale inntekter. 1998 og 2008

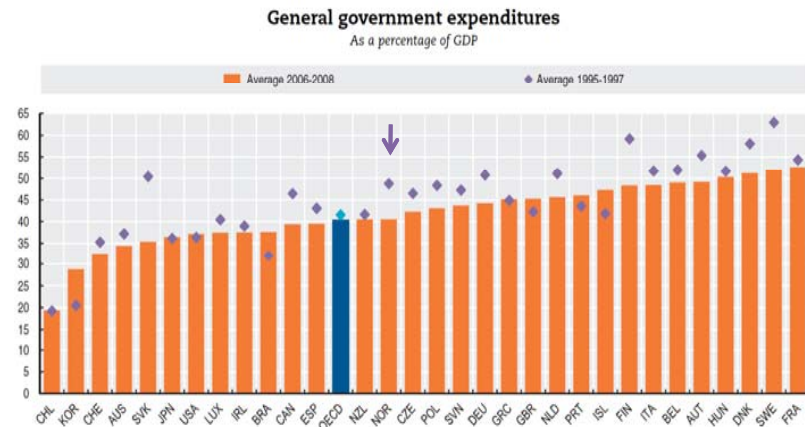
Hvor stor er offentlig sektor i Norge? - Sysselsetting

Kilde: SSB

Tilsvarende for US; se Stiglitz figure 2.1

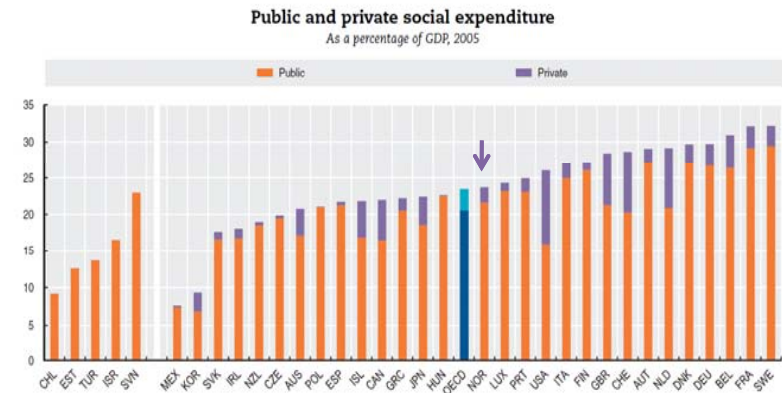
Størrelsen på offentlig sektor – Norge og utvalgte land

Kilde: OECD

13

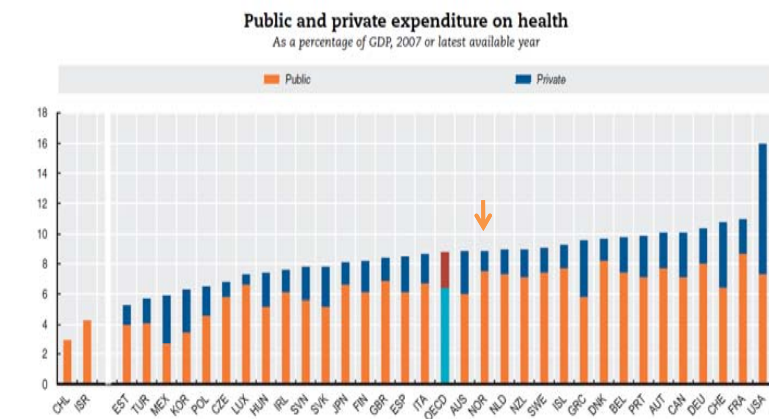
Utgifter til sosial beskyttelse – Norge og utvalgte land

Kilde: OECD

14

Utgifter til helse – Norge og utvalgte land

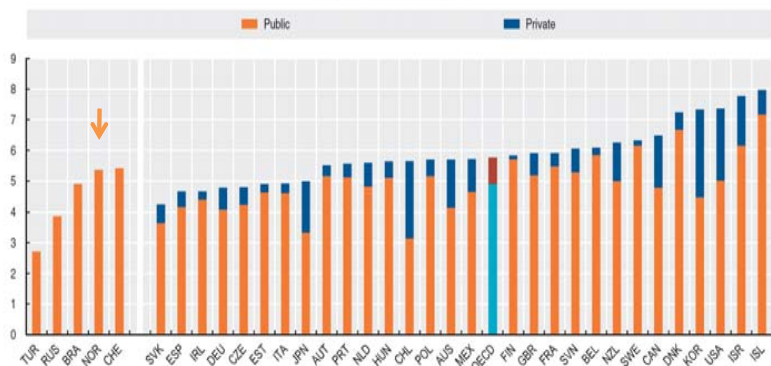

Kilde: OECD

15

Utgifter til helse – Norge og utvalgte land

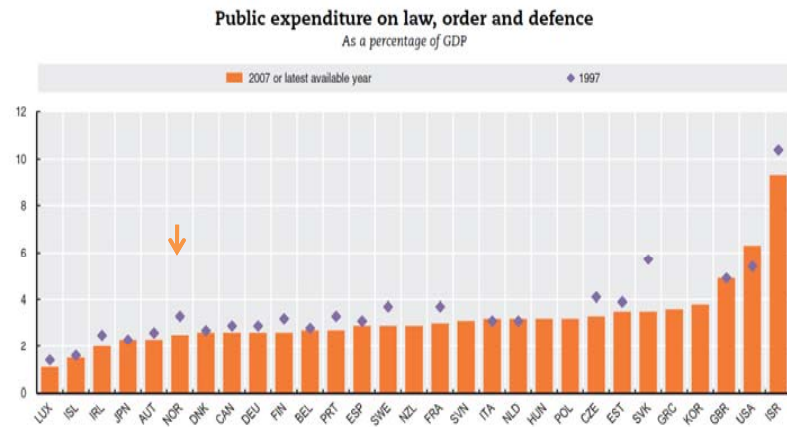
Public and private expenditure on education for all level of education
As a percentage of GDP, 2006

Kilde: OECD

16

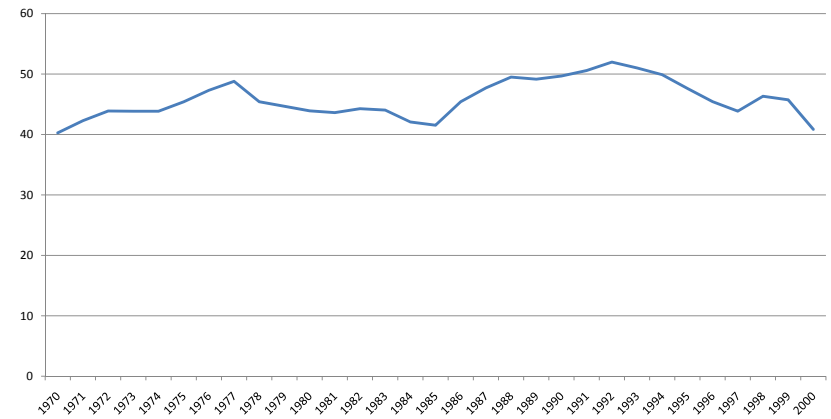
Utgifter til rettsvesen, politi og forsvar – Norge og utvalgte land

Kilde: OECD

17

Hvordan har utviklingen vært over tid? (Norge)

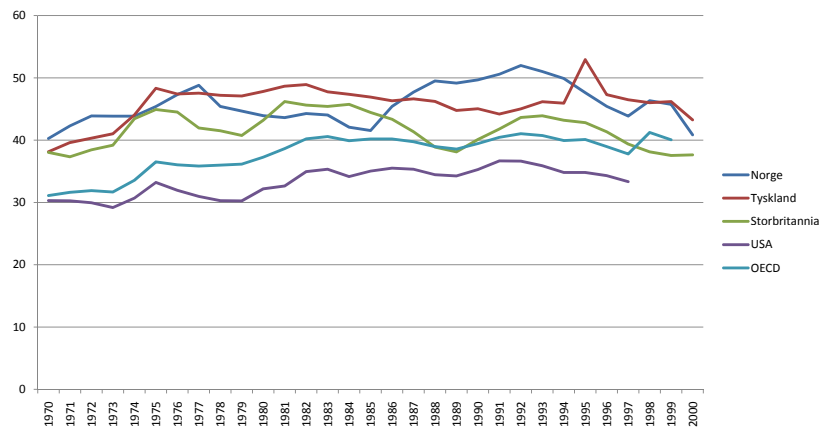

Offentlig sektor som andel av BNP.

Kilde: OECD historical statistics

18

Hvordan har utviklingen vært over tid? (OECD)

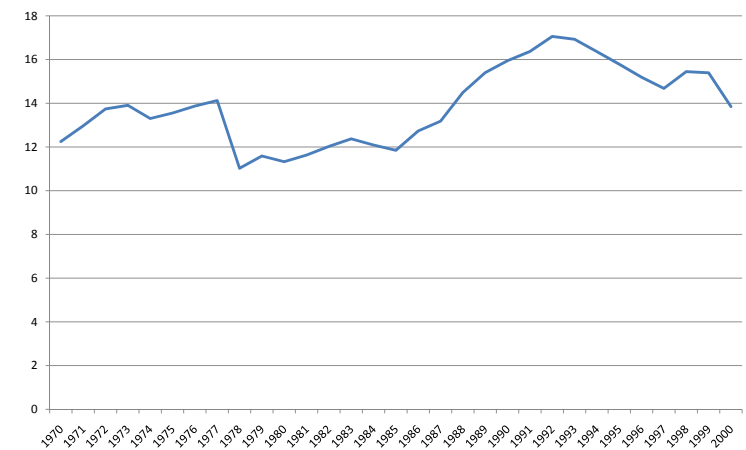

Offentlig sektor som andel av BNP.

Kilde: OECD historical statistics

19

Overføringer (Norge)

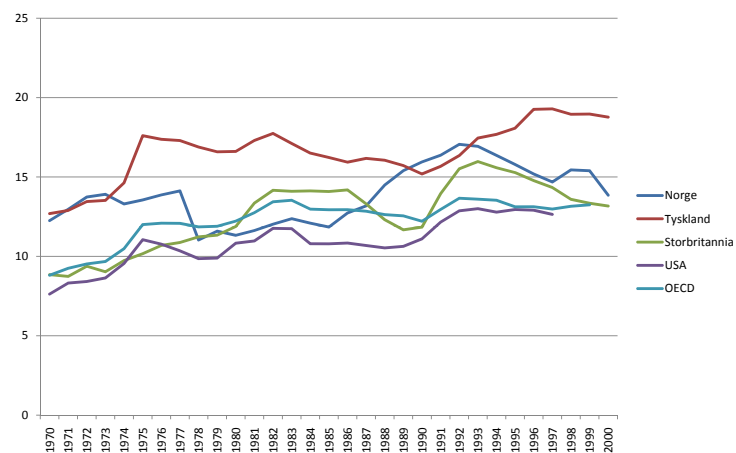

Overføringer som andel av BNP.

Kilde: OECD historical statistics

20

Overføringer (OECD)

Overføringer som andel av BNP.
Kilde: OECD historical statistics

21

Forelesningsplan

	Tema	Pensum
Uke 35	Introduksjon + Repetisjon mikro	J.S. kap 1 + Forelesningsnotater om offentlig sektor i Norge
Uke 36	Markedseffektivitet	J. S. kap 3
Uke 37	Markedssvikt	J. S. kap 4
Uke 38	Effektivitet vs. Likhet	J. S. kap 5
Uke 39	Kollektive goder	J. S. kap 6
Uke 40	Eksternaliteter	J. S. kap 9
Uke 41	Politisk økonomi og Byråkrati	J. S. kap 7, og 8
Uke 42	Politisk økonomi og Byråkrati	J. S. kap 7, og 8
Uke 43	Nytte-kostnads-analyse	J. S. kap 11
Uke 44	Helse og undervisning	J. S. kap 12 og 16
Uke 45	Omfordeling	J. S. kap 14 og 15
Uke 46	Skattepolitikk	J. S. kap 17, 18, og 19
Uke 47	Skattepolitikk + Oppsummering	J. S. kap 17, 18, og 19

22

Noen byggesteiner fra enkel mikroøkonomisk teori

Noen byggesteiner fra enkel mikroøkonomisk teori

- Nyttmaksimering
- Profittmaksimering

23

24

Nytte og nyttefunksjonen

- Individene får nytte fra konsum av goder; fritid, ren luft, sjokolade, epler osv.
- Dette kan fremstilles som $U(X_1, X_2) \rightarrow$ nyttefunksjonen
- Nyttefunksjonen antas å ha følgende egenskaper:

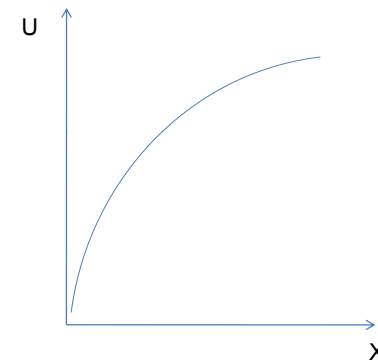
$$\left. \begin{aligned} \frac{\Delta U}{\Delta X_1} = MU_1 > 0 \\ \frac{\Delta U}{\Delta X_2} = MU_2 > 0 \end{aligned} \right\} \text{Ikke metning}$$

$$\left. \begin{aligned} \frac{\Delta MU_1}{\Delta X_1} \leq 0 \\ \frac{\Delta MU_2}{\Delta X_2} \leq 0 \end{aligned} \right\} \text{Avtagende Grensenytte}$$

$MU_1 =$ grensenytte gode 1

25

Grafisk

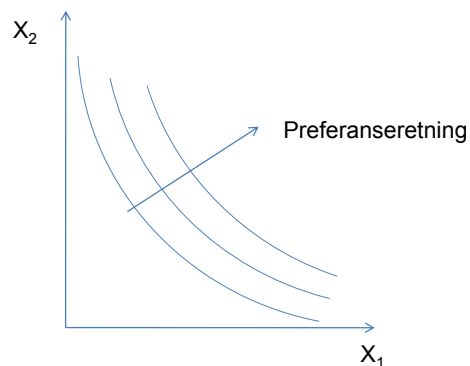

Nytten, U , øker hele veien når X_1 øker, men helningen blir mindre og mindre bratt jo høyere X_1 er.

26

Indifferenskurver

Indifferenskurver gir kombinasjoner av X_1 og X_2 hvor individets nytte er konstant.

27

Indifferenskurver - Helning

- Hvor mye er individet villig til å gi opp av X_2 for å få en enhet ekstra av X_1 ?
- Ser på en endring i begge godene ($\Delta X_1, \Delta X_2$), men holder nyttenivået konstant – dvs. endring i konsum som beveger seg langs indifferenskurven:

$$MU_1 \Delta X_1 + MU_2 \Delta X_2 = 0 \quad \Delta U = 0$$

$$\frac{\Delta X_2}{\Delta X_1} = -\frac{MU_1}{MU_2} = -MRS_{1,2}$$

- MRS = marginal substitusjonsrate

28

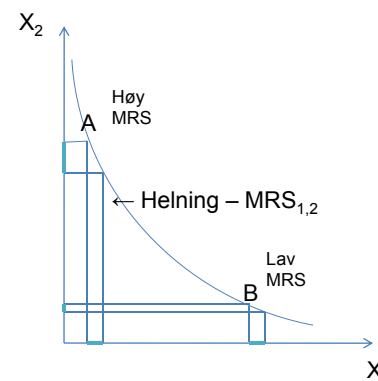
Den Marginale substitusjonsraten - MRS

- Absoluttverdien til helningen på indifferenskurven er gitt ved den marginale substitusjonsraten ($MRS_{1,2}$) mellom X_1 og X_2 .
- $MRS_{1,2}$ er et uttrykk for hvor mye individet er villig til å gi opp av X_2 for å få en enhet mer av X_1 .

$$MRS_{1,2} = \frac{MU_1}{MU_2}$$

- Dersom individet har mye av gode 1 relativt til gode 2, vil teller være lav og nevner være høy \rightarrow dvs. lav MRS
- Dersom individet har lite av gode 1 relativt til gode 2, vil teller være stor og nevner være lav \rightarrow dvs. høy MRS

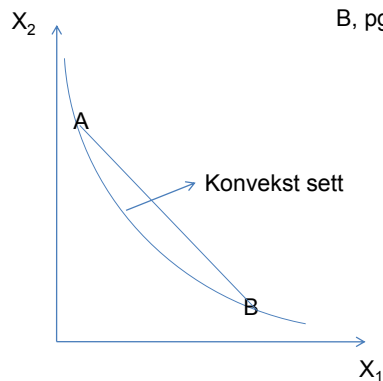
29

I punktet A har individet mye av gode X_2 relativt til gode X_1 og er derfor villig til å gi opp mye av X_2 for mer av X_1 – Derfor høy MRS

I punktet B har individet lite av gode X_2 relativt til gode X_1 og er derfor villig til å gi opp lite av X_2 for mer av X_1 – Derfor lav MRS

30

Snittet av A og B foretrekkes fremfor A og B, pga avtagende grensenytte.

31

Budsjettsranken

- Individet velger den beste godekombinasjonen han kan oppnå gitt sin budsjettskjenke.

- Budsjettbetingelsen

$$P_1 X_1 + P_2 X_2 = m$$

- Helning – Ser på en endring i begge godene ($\Delta X_1, \Delta X_2$), men holder totalbudsjettet konstant – dvs. endring i konsum som beveger seg langs budsjettsranken.

$$\frac{\Delta X_2}{\Delta X_1} = -\frac{P_1}{P_2}$$

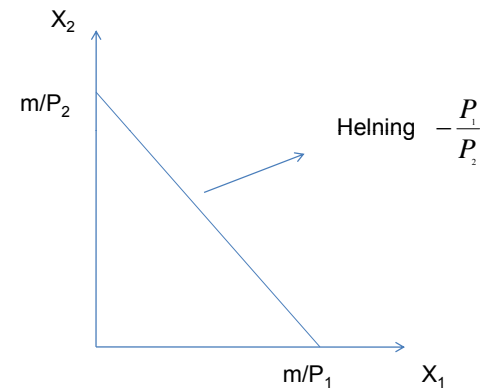
32

- Helningen på budsjettlinjen ($-P_1/P_2$) kan tolkes som alternativkostnaden ved å konsumere X_1
- En må gi opp P_1/P_2 av X_2 for å konsumere en enhet til av X_1

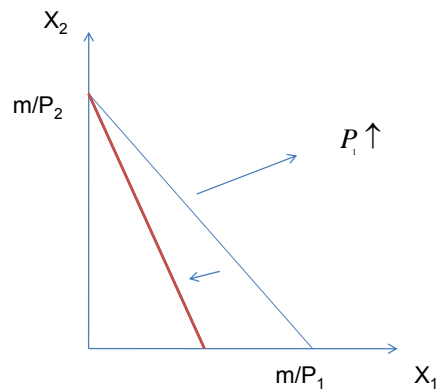
33

Budsjettskranken - Grafisk

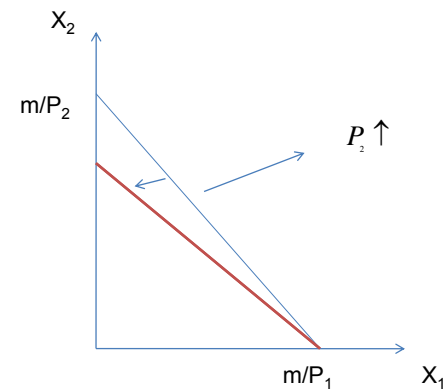
Budsjettlinjen gir kombinasjoner av X_1 og X_2 hvor utgiftene er konstante

34

35

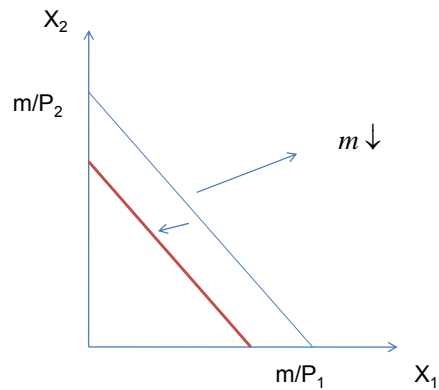

36

Nyttemaksimering

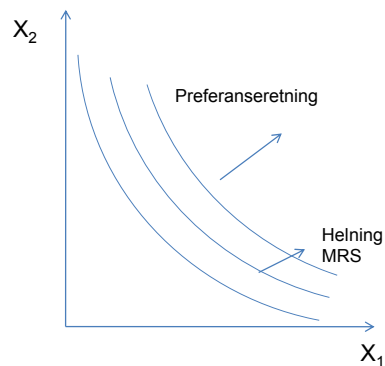
Finn kombinasjonen av X_1 og X_2 som maksimerer nytten, gitt at budsjettbetingelsen ikke overskrides

$$\text{Max } U(X_1, X_2) \quad \text{slik at } P_1 X_1 + P_2 X_2 = m$$

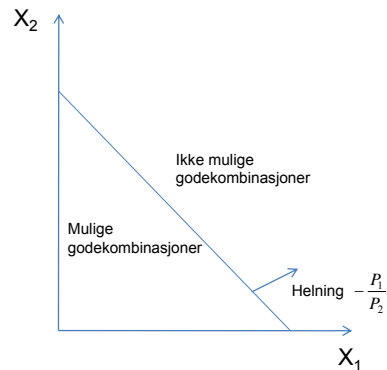

Nyttemaksimering

Indifferenskurvene viser hva konsumentene ønsker å gjøre.

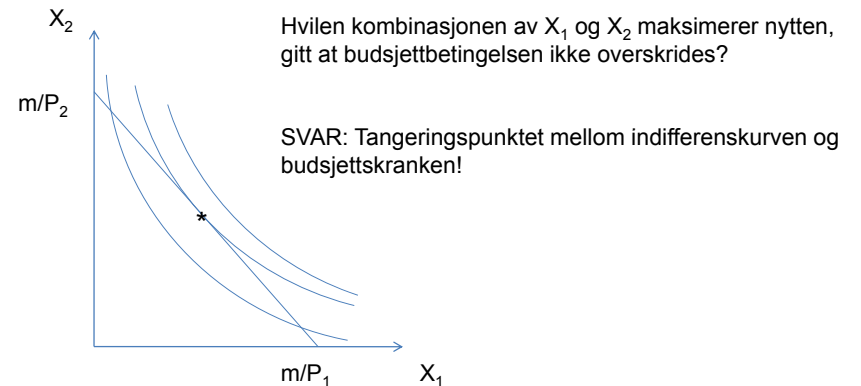

Budsjettskranken viser hva konsumentene kan gjøre.

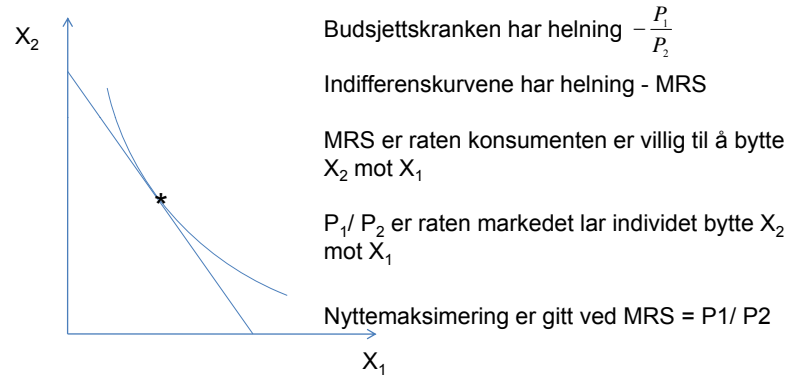
Nyttemaksimering

Må sette indifferenskurvene og budsjettbetingelsen sammen!

Nyttemaksimering

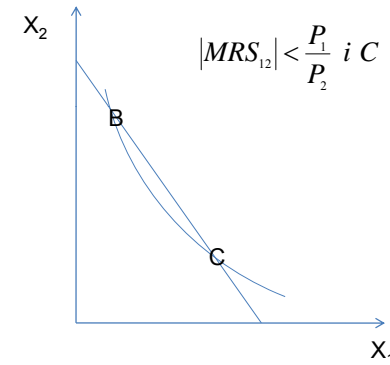
I punktet * er MRS lik prisforholdet (P_1/P_2)

41

$$|MRS_{12}| > \frac{P_1}{P_2} \text{ i B}$$

$$|MRS_{12}| < \frac{P_1}{P_2} \text{ i C}$$

42

Profittmaksimering

- Maksimeringsproblemet til bedrifter ved frikonkurrans:
 - Maksimeringsproblemet til bedrifter ved frikonkurrans:

$$\text{Maks}_x px - c(x)$$

- Bedriftene vil produsere frem til den ekstra inntekten de får ved å produsere en ekstra enhet er lik det det koster å produsere en ekstra enhet.
- Profittmaksimering innebærer: $p=MC$
- Profittmaksimering innebærer: pris = grensekostnad.

43